

Schaarste in overvloed

In zijn recente boek 'Rotterdam' beschrijft Arjen van Veelen hoe de grootste haven van Europa worstelt met een merkwaardige paradox: hoe meer we ons richten op efficiëntie om schaarste op te lossen, hoe meer nieuwe vormen van schaarste we creëren. Het is een observatie die verder reikt dan de Maasstad alleen - ze raakt aan de kern van hoe we als samenleving, mensen en organisaties, omgaan met tekorten of het nu gaat om woningen, personeel of grondstoffen.

Het begon met een simpele doos van staal. De container, uitgevonden om het transport van goederen efficiënter te maken, veranderde de wereld voorgoed. Transport werd spotgoedkoop, productie kon worden verplaatst naar waar de kosten het laagst waren. Een triomf van efficiëntie, aan schaarste geen gebrek. Zo leek. Terwijl de dozen steeds meer en sneller over de wereldzeeën bewegen, zijn en ontstaan mede daardoor vele nieuwe vormen van schaarste: aan betaalbare woningen, aan menselijk contact, aan tijd.

In Rotterdam is de paradox al tijden kristalhelder zichtbaar. De haven automatiseert om concurrerend te blijven en verdere groei mogelijk te maken. Gelijktijdig sloopt de stad sociale huurwoningen om plaats te maken voor duurdere appartementen. In de hoop 'kansrijke gezinnen' aan te trekken. Deze efficiëntie-slag heeft een 'schaarste' prijs: terwijl de haven groeit, krimpt de middenklasse. Terwijl de stad mooier wordt, worden buurten onbetaalbaar voor wie daar altijd woonde en het karakter van de stad vormde.

Waarde laat zich niet vangen in spreadsheets

De logica van de container heeft zich als een virus verspreid door de hele samenleving. We organiseren niet alleen onze logistiek, maar ook ons werk en zelfs ons privéleven volgens de principes van 'lean' en 'just-in-time'. De flitsbezorger brengt binnen tien minuten boodschappen, maar de aanrijtijden van ambulances verslechteren. We zijn hyperefficiënt geworden in het bezorgen van chips, maar verliezen de kunst van het samenleven en -spelen.

Deze focus op efficiëntie als 'oplossing' voor schaarste heeft ook onze kijk op arbeid veranderd. Waar ooit de

vakbond streed voor kortere werkdagen, werken we nu juist langer - vaak onbetaald, vaak 's avonds nog even de mail checkend. De belofte was dat technologie ons zou bevrijden, maar in plaats daarvan zijn we gevangen geworden van permanente optimalisatie. We zijn zo druk met efficiënt zijn dat we vergeten te leven en nieuwe vormen van schaarste ontstaan.

Maar er gloort hoop. Juist in Rotterdam, de stad die efficiëntie tot kunst verhief, ontstaat verzet tegen de tirannie van optimalisatie. Van krakers die lege panden bezetten tot rechters die zich verzetten tegen het computerdenken van de Belastingdienst. Van bewoners die hun buurt niet willen opgeven tot havenarbeiders die hun werk neerleggen.

Het zijn deze 'inefficiënten' die ons herinneren aan een fundamentele waarheid: echte waarde laat zich niet vangen in spreadsheets. Een levendige buurt, een hechte gemeenschap, tijd voor elkaar - het zijn juist deze 'inefficiënte' zaken die het leven de moeite waard maken.

Een ode aan de inefficiëntie

Misschien is het tijd voor een radicaal andere benadering van schaarste. Een die erkent dat niet alles wat waardevol is, efficiënt is. Dat sommige vormen van 'verspilling' - tijd maken voor een praatje, ruimte laten voor wat krom is - juist essentieel zijn voor een fysiek, mentaal en emotioneel gezonde samenleving.

De container heeft ons veel gebracht, maar zet ons meer en meer gevangen. Het is tijd om elkaar de vraag te stellen: wanneer is efficiënt efficiënt genoeg? Wanneer creëert onze jacht op optimalisatie meer problemen dan ze oplost?

Uiteindelijk draait het niet om de vraag hoe we schaarste kunnen oplossen door nóg efficiënter te worden. De vraag is hoe we kunnen leven met het besef dat sommige vormen van schaarste - aan tijd, aan aandacht, aan menselijk contact - juist ontstaan door onze obsessie met efficiëntie ter bestrijding van schaarste. Is het tijd om vaker 'inefficiënt' te durven zijn en blijven?!

